[א]כדנייד נכתמא אפומיה דחצבא דבי בר מריון בריה דרבין כי הוה נפצי כיתנא הוה אזלא רקתא ומזקא אינשי אתו לקמיה דרבינא אמר להו כי אמרינן מודה ר' יוסי בגירי דיליה הני מילי דקא אזלא מכחו הכא זיקא הוא דקא ממטי לה מתקיף לה מר בר רב אשי מאי שנא (א)מזורה ורוח מסייעתו אמרוה קמיה דמרימר אמר להו [ב]היינו זורה ורוח מסייעתו ולרבינא מאי שנא (ב)מגץ היוצא מתחת הפטיש והזיק [ג]דחייב לשלם התם ניחא ליה דליזיל הכא לא ניחא ליה דליזיל: **מתני'** [ד]דלא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות אחד גפנים ואחד כל אילן [ה]והיה גדר בינתים (א) זה סומך לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן יהיו שרשים יוצאים לתוך של חבירו מעמיק ג' טפחים כדי שלא יעכב את המחרישה [ו]היה חופר בור שיח ומערה קוצץ ויורד והעצים שלו: **גמ'** תנא [ז]ארבע אמות שאמרו כדי עבודת הכרם אמר שמואל לא שנו [ח]אלא בארץ ישראל [ט]אבל בבבל שתי אמות תניא נמי הכי לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אלא אם כן הרחיק ממנו שתי אמות והא אנן תנן ארבע אמות אלא לאו כדשמואל שמע מינה ואיכא דרמי לה מירמא תנן לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות והתניא שתי אמות אמר שמואל לא קשיא כאן בבבל כאן בארץ ישראל רבא בר רב חנן הוו ליה הנהו דיקלי אמיצרא דפרדיסא דרב יוסף הוו אתו צפורי יתבי בדיקלי ונחתי בפרדיסא ומפסדי ליה א"ל (ב) זיל קוץ א"ל והא ארחיקי לי א"ל ה"מ לאילנות אבל לגפנים בעינן טפי והא אנן תנן אחד גפנים ואחד כל אילן א"ל ה"מ אילן לאילן וגפנים לגפנים [י]אבל אילן לגפנים בעינן טפי א"ל אנא לא קייצנא (ה)דאמר רב [כ]האי דיקלא דטעין קבא אסור למקצייה ואמר ר' חנינא (ו)לא שכיב שכחת ברי אלא דקץ תאנתא בלא זימניה מר אי ניחא ליה ליקוץ רב פפא הו"ל הנהו דיקלי אמיצרא דרב הונא בריה דרב יהושע אזל אשכחיה דהוה חפר וקא קאיץ שרשיו אמר ליה מאי האי אמר ליה תנן היו שרשים יוצאים לתוך של חבירו מעמיק שלשה כדי שלא יעכב המחרישה אמר ליה הני מילי שלשה מר קא חפר טפי אמר ליה אנא בורות שיחין ומערות קא חפרנא דתנן היה חופר בור שיח ומערה קוצץ ויורד והעצים שלו אמר רב פפא אמרי ליה (ג) כולהי ולא יכילי ליה

עד

כדנייד נכתמא אפומא דחצבא. שאם יניחו כד על החומה וכיסויה עליה ינוע הכיסוי מחמת הרעדה: **רקתא.** מה שמנערין מן הפשתן: **מאי שנא מזורה.** בשבת דחייב ואע"פ שהרוח מסייעתו חשיב ליה עושה מלאכה אלמא גירי דיליה נינהו: **היינו זורה ורוח מסייעתו.** כי היכי דלענין שבת הוי כמו לענין נזקין נמי כמו חשיב ליה: **ולרבינא מאי שנא כו'.** בשלמא זורה ורוח מסייעתו לא הויא ליה פירכא דקסבר ממונא מאיסור שבת לא ילפינן דהתם מלאכת מחשבת אסרה תורה(ה) וכה"ג מתרצינן ליה להא פירכא בב"ק בהכונס צאן לדיר (דף ס.): **גץ.** אישטנציל"א היוצאת מן הברזל כשהפטיש מכה עליו: **חייב.** והרי הוליכו הרוח: **ניחא ליה דליזיל.** לחוץ שלא ידליק את ביתו: **מתני' סמוך לשדה חבירו.** בין שדה הלבן בין שדה האילן. וטעמא כדי עבודת הכרם שכשיחרוש את אילנותיו לא יהא צריך להכניס מחרישתו לתוך שדה חבירו: **מעמיק.** להן בעל השדה שיצאו לתוכו: **קוצץ.** כעומק ג' טפחים: **והעצים שלו.** בגמרא [ע"ב] מפרש של מי: **גמ' אבל בבבל שתי אמות.** שמחרישתן קצרה: **פרדיסא.** כרם: **והא ארחיקי לי.** ד' אמות: **שכחת ברי.** כך שמו: **אשכחיה.** רב פפא לרב הונא דקא חפר וקייץ שרשין: **מאי האי.** אמאי קייצת: **אמרי ליה כולהי.** הבאתי לו ראיות הרבה שלא יקוץ:

שהחזיקו

אפומא דחצבא. על פי' הקונט' קשיא לר"י דאין יהא האפדנא נייד כולי האי עד שתתנדנד הנכתמא דא"כ הבית קרוב ליפול ולפי הענין משמע שהיה בנין חזק שהרי מתוך העושר בנאה וכמס' שבת (דף עז:) נמי אמר מאי אפדנא אפיתחא דין שמאספין שם לדין משמע דבירה גדולה היא ונראה לר"י דכד ניידא נכתמא כשאדם אוחז הכד בידו שזהו דבר מועט הרבה א"כ מתנדנד האפדנא חייב להרחיק ולריצב"א נראה שאין פ"ה דחוק דבדבר מועט מתנדנד הנכתמא שהוא דבר קל אף על פי שהאפדנא אינו מתנדנד כל כך: **זיקא** הוא דקא ממטי לה. קשיא לר"י דליחייב משום אש מידי דהוה אאבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו דחייב משום אש כדאמר בפ"ק דב"ק (דף ו.) והכא דאמטי ליה ברוח מצויה איירי מדפריך עלה מזורה ורוח (ד) מסייעו דאיירי ברוח מצויה כדמשמע בהכונס (שם דף ס. ושם) גבי ליבה וליבתו הרוח ומדפריך מגץ היוצא מתחת הפטיש דהיינו ברוח מצויה דחייב משום אש דגבי אש קתני לה בהכונס ואומר ר"י דלא דמי לאש דאין חייב משום אש אלא כשעשה האדם את האש לבדו כדכתיב המבעיר את הבערה בלא סיוע הרוח ואח"כ הולכת על ידי רוח מצויה אבל הכא אין עושה לבדו כל עיקר אלא ע"י הרוח דאי לאו רוח לא הוה רקתא אזלא כל עיקר ודמי לליבה וליבתו הרוח דפטור והיינו דמשני כי פריך נסמוך מ"ש מגץ דהוה סלקא דעתך דדמי ממש לגץ ומשני התם ניחא ליה דליזיל ומתכוין להכות בכח עד שיצא הגץ (ה) ומתרחק בלא שום זיקא וחייב משום אש על מה שגומר והולך על ידי רוח מצויה אבל הכא לא ניחא ליה דתיזל כלומר ואינו מכה בכח ואי לאו (ו) רוח אין הרקתא הולכת כלל וא"ת מ"מ יהא חייב להרחיק מידי דהוה אגורן דמתניתין דחייב להרחיק אע"ג דזיקא ממטי ליה וי"ל דמתני' כרבנן והכא איירי אליבא דר' יוסי דלא מחייב אלא בגירי דיליה והא דפריך מגן ולא מצי לאוקמי ההיא דגן כרבנן משום דלא פליגי רבי יוסי ורבנן לענין חיוב תשלומין אלא לענין הרחקה וא"ת מאי שנא מגנמייה דאפילו לר' יוסי מרחיקין אע"ג דהיא גופה ממטיא נפשה (ז) כמר בר רב אשי ומיהו התם משום דזימנין דבהדי דנח כו' כדקאמר לעיל אבל קשה מעורבין לעיל (דף כג.) דאמר רב יוסף אפיקו לי קורקור מהכא וי"ל דגמרא לא סבר לה כרבינא דר"ת פוסק כמר בר רב אשי וכאמימר ועוד אומר ר"י דבעלי חיים שאני דחמירי טפי מרוח דכח אחר מעורב בהן כדאמרינן בבבא קמא (דף ו.): **מאי** שנא מזורה ורוח מסייעתו. ורבינא לא חשיב לה פירכא דסבר כי היכי דלא גמרינן משבת לענין תשלומין כדמפרש רב אשי בהכונס (ב"ק דף ס. ושם) דגבי שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה אבל הכא גרמא הוא וגרמא בנזקין פטור הכי נמי לא גמרינן מהתם שיהא חייב להרחיק ומר בר רב אשי סבר נהי דלחיוב תשלומין לא גמרי' לענין הרחקה דליחשב גירי דיליה גמרינן שפיר כיון דגרמא בנזקין אסור: **ורבינא** מאי שנא מגץ. וא"ת ואמאי קאמר ורבינא לאמימר נמי תיקשי לענין חיוב תשלומין מאי שנא מגץ וי"ל משום הכי נקט רבינא דלאמימר הוי מצי לדחויי דה"נ (ח) חייב לדידיה בתשלומין דלגמרי מדמה לה לזורה ורוח מסייעתו: **אחד** גפנים ואחד כל אילן. מתוך פ"ה לעיל (דף יח.) משמע דנקט אחד גפנים משום דשייך בהו כלאים דהביא ראיה מכאן דכשיש גדר ליכא איסור כלאים וזה סומך לגדר מכאן וזה מכאן ואין נראה דשדה חבירו דקתני הכא על כרחך לאו בשל זרעים איירי דהא מוקמי' בגמ' דמתני' אילנות לאילנות וגפנים לגפנים אבל אילנות לגפנים בעי טפי משום ליפרי ומהאי טעמא גפנים לזרעים בעי טפי אלא דנראה דנקט אחד גפנים ואחד כל אילן דלא תיסוק אדעתי' למימר דשיעור ד' אמות דמתני' דוקא בגפנים שמצינו בהם שיעור זה במקום אחר לענין כלאים: **אבל** בבבל ב' אמות. תימה דבפרק המוכר את הספינה (לקמן דף פג: ושם דף פג.) גבי קנה ג' קנה קרקע דאמר רב יוסף עובדא הוה בדורא דרעותא כו' משמע מהתם דבבבל נמי בעינן ד' אמות דבבבל הוה מעשה וי"ל דבההיא דורא דרעותא היה להם מחרישה גדולה כמו בארץ ישראל: **אבל** בגפנים בעי טפי. והוא כשנטע דקלים כשהם גבוהים אבל אם נטע גרעין לא דממילא קא גדל ולא גירי דיליה הוא: **אנא** לא קייצנא דאמר רב כו'. וא"ת והתנן במתניתא דקוצץ ונותן דמים וי"ל דאיכא לאוקמי באילן סרק אבל קשה דאמרינן בהחובל (ב"ק דף צא:) גבי הנהו דיקלי דמכחשי בגופני הוו דקאמר למאר אייתי לי מקורייהו אלמא משום היזק גפנים מותר לקוץ דקלים ויש לפרש דשאני התם שיותר מדאי היו מכחישים בגפנים עד דהוה טעים בהו טעמא דחמרא:

עד

מסורת הש"ס

א) [ב"ק ס.], ב) [שם סב: וש"נ], ג) [לעיל יח.] לקמן סג., ד) [לעיל יח.], ה) [שם], ו) ב"ק לא., ז) [שם פ"ס], ח) [תענית י:].

◆

הגהות הב"ח

(א) במשנה זה סומך לגדר. נ"ב ע"ל דף י"ח דהיינו דוקא באפסקי לינתא: (ב) גמ' א"ל רב יוסף זיל קוץ: (ג) שם אמרי ליה מכולהו ולא יכילנא ליה: (ד) תוס' ד"ה זיקא וכו' ורוח מסייעתו: (ה) בא"ד שיצא הגץ ויתרחק: (ו) בא"ד ואי לאו הרוח: (ז) בא"ד אע"ג דהיא גופה ממטיא נפשה ומיהו התם משום דזימנין דבהדי דנח כו' כצ"ל ותיבות כמר בר רב אשי נמחק: (ח) ד"ה ורבינא וכו' דה"נ דחייב:

◆

מוסף רש"י

מזורה ורוח מסייעתו. דחייב משום מלאכה בשבת אע"פ שהרוח מסייעתו כשהוא מגביה התבואה ברחת (ב"ק ס.). **גץ.** ניצוץ, אישטינצל"ש, היוצא מתחת הפטיש, קורנס של נפחים (שבת כא:). **אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות.** כדמפרש טעמא כדי עבודת הכרם, שהיו חורשים הכרם במחרישה, וכן בשאר אילנות צריך ליתן מקום סגי ארבע אמות, שלא יכנס עגלת מחרישתו בקרקע חבירו (לעיל יח.). **היה גדר בינתים.** שאינו מזיקו עוד לעבודת הכרם, זה סומך אילנות לגדר מכאן וזה סומך אילנות לגדר מכאן, ולא נמי אחד מהן שדה לבן אין כאן כלאים, כדאמר בעירובין (יא.), אם גפנים מכאן מותר לזרוע כאן, גבי נעץ ארבע קונדסין ומתח זמורה על גביהן דדמיא לצורת הפתח (לעיל יח.) דגבי כלאים חיכרא הוא דבעינן דלא ליהוי ערבוב, דהא אכלאים קפיד קרא, אבל לינקה לא חיישינן אפילו בכלאי הכרם דאורייתא, כדתנן זה סומך לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן ואע"ג דינקי מתחת (שבת פה:).

עין משפט נר מצוה

צ א מיי' פי"א מהל' שכנים הלכה ג טוש"ע ח"מ סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף טו:

צא ב מיי' שם הל' ו וסמג שם טוש"ע שם סעיף לד:

צב ג מיי' פי"ד מהל' נזקי ממון הל' ח סמג עשין פ טוש"ע ח"מ סי' שפ סעיף ב:

צג ד ה מיי' פ"י מהל' שכנים הל' ח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף כה:

צד ו ז מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף ל:

צה ח ט מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף כד:

צו י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ל ועיין בהגה"ה ובסמ"ע:

צז כ מיי' פ"ו מהלכות מלכים הל' ט סמג לאוין רכט [וברב אלפס ב"ק פרק החובל דף לב:] ועי' ט"ז י"ד סי' קטז ס"ק ו:

◆

לעזי רש"י

איטנציל"א [אישטינציל"א] ניצוצות.

◆

רבינו גרשום

וכמה נייד. דאמרי' דליהוו הני עצירי חייבין: כי היכי דנייד נכתמא אפומיה דחצבא. כלומר לא היכסה שמכסין ממנו הקיקל: רקתא. שלועין ארישת"א. אבל הכא גבי הנהו רקתא אינו חייב משום דהוי ליה גירי דידיה דזיקא הוא דקא ממטי ליה ואינו חייב: מ"ש. מהא דתנן גבי שבת באבות מלאכות דהזורה דזורה תבואתו והרוח מסייעתו לזרות התבן דהוי חייב הכא נמי היכא דרוח ממטי לה אמאי אינו חייב. אמר ליה מרימר ודאי ברקתא חייב דהיינו כזורה ורוח מסייעתו דחייב לענין שבת. ולרבינא מייתי תו קושיא מ"ש מגץ היוצא כו'. דלעולם אין דליקה בלא רוח ואפ"ה חייב הכא נמי מאי שנא (ומאי שנא). התם גבי גץ משה"ה חייב דניחא ליה דליזיל מביתו אבל הכא גבי רקתא לא ניחא ליה דליזיל דהוא צריך נמי לרקתא לצורך שום דבר משה"ה דלא קא אזיל מכחו דזיקא קא ממטי ליה פטור: פיסקא כדי עבודת הכרם. כדי כלי בקר וצמדו שלא ירוש שדה חבירו. לא שנו דבעינן ד' אמות אלא בארץ ישראל שרגילין לחרוש שדה אילן בשוורים ומפני חוזק הקרקע אבל בבבל שחורשין בחמורים או חופרין בב' אמות הרחקה סגי: דפרדיסא. גפנים: והא רחיקי ליה. ד' אמות: הני מילי באילנות. משדה אילנות אחר שדה גפנים ואחד שדה אילן. אין מרחיקין אלא ד' אמות: אסור למקצייה. דכתיב כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות: שכחת. הכי שמיה דבריה: תאלי. אילנות. אזל רב פפא אשכחיה לרב הונא אמר ליה מאי האי. דקצצת שרשי: שמעכבין לי. חרישות: מר קא חפר טובא. וקא קציץ שרשין למטה מג' טפחים: אמרי ליה מכולהו. שהבאתי לו ראיות מכמה מקומות ולא יכלו ליה:

א) נ"ל הכסוי שמכסין בו יסוד: